

РОЗДІЛ I

ПОЯВА ЗІРКИ

1

Щедрий вечір, котрий ставив віночок до свята Маланки, привів до хати Троцюків, по-вуличному Зозуликів, перебиранців¹. А їхній невістці Соломії, яку всі звали Соломкою, а чоловік Антін Соломинкою, подарував ще й особливу звістку.

Звістка була солодка, як мед, тривожна, як далекий пронизливий звук, що вражає насамперед серце.

Звістку вигадала вона сама.

А мо', ї не вигадала...

Хтіла тої звістки, аж терпко і гаряче було воднораз, коли вперше про те подумала. А на Маланку вирішила для себе остаточно. Остаточно ї трішечки бентежно — буде.

То ї нихай. І як підтвердження, як стукіт пташки у вікно, звук. Звуки.

Пісня, гомін, коляда.

Перебиранці!

Бо ж Маланка, бо Щедрий вечір.

Бо... звістка.

— Пустимо? — Соломія до дітей.

— Мамо, мамо, — обидва сини у два голоси. — Хай заходять.

Як же не пустити, коли чотири ока-зіроньки так світяться!

Ну, звісно, перебиранці як просилися до хати, то запевняли, що жодної шкоди не робитимуть, будуть чемні та лагідні, ото ї тико, що пощедрують-заколядують, свята року Нового та

---

¹ Ряджені (діалект.) — Ред.

Василя святого побажають добре стріти. Для дітей, Тарасика та Василька, — радість, бо ж козу й ведмедя уздіри, цигана й дідька рогатого, та жида пейсатого, і саму смішливу Маланку.

— То завтра моє свето, — Василько хвалиться.

— А моє ж коли? — кліпає Тарасик оченятами, от-от заплаче.

— Навесні твоє, скоро вже, — Соломія стиха.

Циган спробував до горщика заглунути та ложку потягнути, справдешній циган, гицелюватий, а коза-дереза відро перекинути, али тато Антін тут як тут:

— Осьо, холерники, зара я вам лупня дам, а тебе коцюбою, рогата.

Хлопчики зарепетували, у долоні заплескали.

До бійки, однак, не дійшло. Вигляд у господаря був суріозний, то мусили зважети. Поподекували й посміялися, Васильку й Тарасику по цукерчині саморобній, із цукру паленого, од гостей перепало, а перебиранцям — шмат домашньої, щедро приперченої ковбаски та трійко пирогів з маком.

Мине час, зміниться світ, обкрутиться десятки разів довкола небесного світила Земля, і вже на смертному одрі, біля самісінького краю її земної стежки згадає Соломія ті очі, що з-під маски ведмедя блиснули на неї. Точніше, одне-єдине око, бо ж друге, ліве, мовби перев'язане було й робило звіра схожим на лісового розбійника. Й згадає по-особливому, бо за трудного свого життя згадувала його не раз.

Те око! Око, що раптом пропекло наскрізь.

Хто ж то мав бути, ведмедем перебраний?

І наступної миті зрозуміла — хто. Степан, Степанко, Степусько, Степурчик — по-різному кликали його дивчета. Дивчета... Вона тоже кликала, з особливим покликом, а він мовби не чув.

«Чо ж ти, Степурчику, такий несміливий?» — не раз подумки дорікала Соломія.

На вечорницях на краю лавки сидить, очі, на які солom'яний чуб спадає, опускає, зігхає чогось. Дивчета (та й хлопці) піджартовують, а то й одверто насміхаються, а він голову ще нижче й тико паленіє увесь, мовби маківка посеред поля. Два рази одважився з вечорниць провести, бо ж і жили неподалік, через три

хати, то від слова до слова десятків, а то й два возів могло проїхати. Раз до руки тико й торкнувся.

– Ну, того, пушов я, – наостанок.

– Йди, бо оно місяць за хмару ховається, темно буде, – кепкувала Соломія. – Вовчики з-за тину виглядають.

І приснула. Сміх покотився під ноги, по вулиці, відбився об дерева у садку. А Степан, Степанко, Степась? Ще більше знітився, навіть огленувся. Мовби справді вовків боявся.

«Степанку, Степасю, горе ти моє», – озвався Соломіїн голос тепер із середини неї самої, голос був теплим і наче зримим, маленькою дівчинкою сказаним, котра йшла до хлопчика, щоб його погладити по білій солом'яній голові. Ось-ось дівча простягне руку, і хлопчикові стане тепло. Та на неї дивилося ведмедеве око. Наче справжнього ведмеда, що стояв перед нею пораненим, тамував у собі ревіння од болю, а з ока текла сльоза і десь тем під шкірою гасла, пропікаючи нутроші. Між ведмедем і нею раптово з'являвся Антін, брав Соломію на дужі й сміливі руки, ніс через річку, до своєї господи, а ведмідь-Степанко безсило ревів, безсило й розпачливо, й од того реву ховалася звірина домашня й тулилися одна до одної дві берізки на острові посеред їхньої річки Мережки. Острова вже не буде, коли Соломія вмиратиме, його з'їсть меліорація, річка звужиться, та крик-ревіння летітиме і все не змогли подолати воду і берега, що тулиться до землі, до води і цілого світу. Око, його поблиск згадає Соломія, а тепер їй робиться трохи зимно.

А тепер... вона думає (ото й звістка!) про те, що, певно, зновика груба.¹ Два тижні, як затрималися місячні, ніколи так не затримувалися, хіба коли Василька ци Тарасика носити в собі починала. Певно, втретє...

Пора б уже дочку мати. Така її новорічна звістка, начеб принесена перебиранцями. Ов!

Перебиранці кудись зникають. З очей і начеб з пам'яті. Позаду їх іде ведмідь-набрідь. Соломія стримує себе, щоб не вийти за ними. Хай Антін проведе. Антін проведе, Антін проведе...

– Що з тобою, Соломко? – питає свекруха.

---

¹ Вагітна (*діалект.*). – Тут і далі прим. авт., якщо не зазначено інше.

— Потому скажу, мамо.

Надвір вискакують напівроздягнені дітлахи. На них сабанить¹ бабуся — надворі таки ж зима.

— Давай весну покличемо, — чує Соломія Тарасиків голос, котрий, як і сам хлопчина, народився на початку весни, перед Явдохюю, на Тарасія, майже в той день, що дід Тарас, чорнобілий портрет якого в рамці під рушником висить обіч ікон.

Весна зміцнює Соломіїне бажання довідатися про дитинку — кого ж послав пан Біг? Мо', й гріх то, али ж як охота... Бо пора мати дівку побіля тих гицелів. Хлопчисьок.

2

Задовго до хитромудрих приладів, усіляких УЗІ (чи то УЗД), у Загоренах жила баба Настя Луциха, котра вміла якось за відомими їй одній ознаками визначати стать майбутньої дитини. Причому вона робила це не тоді, коли плід виростав чи й ворушився, а саме на початковій стадії, третьому або четвертому місяці. Хто ж звертався пізніше, баба Настя відмовляла, казала, що тут вона сили не має, що гріх тривожити дитя, котре вже все розуміє.

— Розуміє? Як то? — дивувалася було майбутня мама.

— Як і ми з тобою, — відказувала баба Настя. — А тепер — іди. Раніше треба було приходити. Я грішити і чинити наругу над маленькою людиною не хочу.

Для багатьох ці слова здавалися загадковими. Той, хто пише ці рядки, також не знає їхнього змісту, що мала баба Настя на увазі. Будучи корінним загорянцем, я не застав уже баби Насті, тільки чув перекази про неї. Дехто вважав її відьмою, а не просто ворожкою і знахаркою (баба таки добре зналася на всякому лікувальному, помічному зіллі), але на середину двадцятих років двадцятого також століття час, коли відьом спалювали на вогнищах або вбивали у груди осиковий кілок, минув. Та й, до того ж, баба Настя Луциха, окрім уміння визначати стать дитини, знімати вроки і знання, від чого помічна та чи інша квітка чи травинка,

---

¹ Свариться (діалект.).

або корінець, не відрізнялася від решти жінок. Хіба що хустки любила барвисті (що ї рятувало її репутацію, бо за народним повір'ям відьмі годилося бути вбраній у все чорне, на крайній випадок — сіре, похмурих кольорів) та ї кофтини чи блузки світлі носила.

Отож, перш ніж піти до баби Насті, Соломія вибрала часницю, коли в хаті нікого не було — чоловік поїхав разом зі свекром молоти жито, свекруха поралася на подвір'ї, а Тарасик з Васильком упросилися до тата з дідом на віз. Соломія стала на коліна перед образом Божої Матері ї попросила простити за те, що зважається на такий гріх — загнути туди, куди поки що допускається тико Боже око чи око його Матері.

— Вельми мені кортить знати, Матінко Маріє, — шептала Соломія. — Вельми кортить, ну несила ще півроку ждати. Прошу ж тебе, подаруй мені дівчинку, дочечку, бо хочу її мати. А за те я назву дитинку Марією, на твою честь, так і буде, присягаюся.

Вона подумала, що то буде рожденіє те деь коло Сплиння¹, то якраз і випадає назвати Маріїним іменем.

«Я не хитрю, Матінко Божа, — подумала Соломія і звела очі до образу. — Йї-Бо, не хитрю. Бо ж як на день-два дитятко буде раніше, то мона буде батюшку попросити, щоб Марією назвав, він у нас добрий і покладистий, батюшка Андроній, особливо, як бутельку казьоночки ци ї самогоночки занести...»

Наступної миті Соломія збагнула, що то гріховна думка майнула, тому стала шепотіти слова молитви, звернутої до Богородиці. Вони були щирі ї лагідні ї зворушували Соломіїне серце. Проказавши їх, вона ще більше захотіла, аби її мрія справдилася. Хоча чомусь підвести очі до лику Діви Марії не одважилася, а щоки спалахнули, мовби хто приложив до них дві великі квітки маку. Полізло до голови слово зовсім не очікуване, ї те слово було «Степан», і око зновика зблиснуло, ведмедеве око, хай і не справжнього ведмедея, а того, Маланчиного, а чого б то? Вона ж і не согрішила, і дитина від чоловіка законного буде...

---

¹ Народна назва свята Успіння Пресвятої Богородиці, що відзначається 28 серпня.